

ANEXA 3 la Ordinul Ministrului Educației, Cercetării și Tineretului nr.5235 / 01.09.2008

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CENTRUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM ȘI
EVALUARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

ARIA CURRICULARĂ:
„OM ȘI SOCIETATE”

EDUCAȚIE MORAL - CIVICĂ

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ
Clasele aV-a – a X-a

Curriculum DEFICIENȚE MINTALE SEVERE,
PROFUNDE ȘI/ SAU ASOCIATE

Aprobat prin ordin al ministrului
nr.5235 / 01.09.2008

București, 2008

NOTA DE PREZENTARE

Consacrate fără echivoc în manifestări și documente internaționale, dezideratul unei „societăți și educații pentru toți” și *principiile egalității și participării sociale a copiilor și persoanelor cu cerințe educative speciale* direcționează procesualitatea activității educative în perspectiva acceptării și implicării copilului la diverse forme de viață comunitară, cu asumarea de roluri și stabilirea de relații sociale în grupul/microgrupul social în care trăiește. Este, în fapt, un demers complex pentru atingerea unui nivel relativ egal dar și cu particularități specifice, de participare la actul de învățare sociala.

Proces complex și de durată prin însuși conținutul și specificul său, socializarea (deci și educația pentru democrație și alfabetizarea civică) este pregnant conturată, în cazul de față, dincolo de principiul unanim recunoscut al centrării întregii activități pe copil, de abordările actuale ale problematicii integrării, specifice domeniul.

Curriculumul pentru disciplina *Educație moral-civică* (clasele aV-a – aX-a) propune demersuri educative concordante cu obiectivele actuale ale educației, în general, și ale educației copiilor cu dizabilități severe și profunde, în special.

„Tematica conținuturilor educative este orientativă și formulată în raport cu principiul general asupra integrării copiilor cu cerințe educative speciale, urmărind formarea unor abilități specifice de comunicare și integrare.

Conținuturile acestei programe trebuie să vizeze cunoașterea de sine și cunoașterea lumii înconjurătoare în scopul armonizării vieții sociale și a raporturilor copilului cu grupurile din care face parte (familie, școală, biserică, diferite organizații etc.). Optimizarea relațiilor de grup se va face prin înțelegerea nevoii de a respecta regulile, de a cunoaște drepturile, dar și îndatoririle față de comunitate.

Educația trebuie să vizeze formarea abilităților de comunicare, maturizarea afectivă, dezvoltarea capacității de rezolvare a problemelor cotidiene, observarea și înțelegerea deosebirilor dintre persoane, acceptarea, toleranța, socializarea.

Prin aceste activități, elevii cu deficiențe mintale severe:

- cunosc norme elementare de comportare civică și de interrelaționare socială;
- se familiarizează cu evenimente majore din viața comunității;
- sunt abilitați să exercite drepturi, dar și îndatoriri fundamentale din practica democratică.

Acest curriculum propune și alternative educaționale, respectiv socio-școlare.

Diversitatea situațiilor concrete impune, evident, o diversitate de abordări și strategii didactice, crearea unor situații de învățare diferențiate din punct de vedere educațional-recuperativ, cu parcurgerea mai multor etape, de la simplu la complex, adaptarea curriculum-ului la caracteristicile psihice ale copilului. Profesorul specialist este cel care va stabili secvențele instructiv-educative, în baza identităților cazuistice, urmărind diminuarea și, pe cât posibil, înlăturarea „handicapului”, a dezavantajului social.

CICLUL SECUNDAR (CLS. V – X)

OBIECTIVE CADRU:

- 1. Formarea și dezvoltarea capacităților de percepție necesare adaptării la normele de comportare în societate**
- 2. Dezvoltarea unor atitudini și comportamente relaționale pozitive favorabile integrării în grupurile de apartenență**
- 3. Cunoașterea și familiarizarea cu evenimentele semnificative din viața comunității**
- 4. Exersarea și aplicarea, în limita posibilităților, a practicilor democratice din viața socială**

A. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Formarea și dezvoltarea capacităților de percepție socială necesare adaptării la normele de comportare în societate

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
1.1 Recunoașterea propriei identități prin raportare la mediul în care trăiește	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții-joc de descriere a propriei persoane sub aspect fizic/moral ▪ Exerciții-joc de identificare și/sau descriere a membrilor familiei ▪ Exerciții-joc de identificare a colegilor și a profesorului/ după voce sau descriere orală <ul style="list-style-type: none"> -exerciții – joc: « Descrierea colegului de bancă! » ▪ Joc de rol ▪ Exerciții de identificare a relațiilor între colegi (cooperare, colaborare, prietenie, toleranță, intrajutorare, competiție) ▪ Joc de rol cu tematică diversă (“De-a familia”, “De-a școala”, “De-a profesorul”etc.) ▪ Exerciții de identificare a asemănărilor și deosebirilor persoanelor din grupul lui, în contexte variate (imagini, filme, lecturi) ▪ Exerciții de descriere a propriei persoane/ a membrilor familiei, cu precizarea raporturilor dintre aceștia (părinți – copii etc) ▪ Exerciții-joc de simulare a unor roluri în familie, clasă, pe stradă ▪ Exerciții practice de relaționare cu persoanele conflictuale ▪ Exerciții practice de relaționare cu persoanele aflate în dificultate ▪ Studii de caz ▪ Exerciții de recunoaștere a actelor de identitate (certificat de naștere, buletin/carte de identitate, pașaport etc)
1.2 Identificarea lucrurilor și a ființelor, a raporturilor persoanei cu acestea	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de numire a ființelor și a lucrurilor din imediata lor apropiere, din imagini, din povestiri <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de numire a lucrurilor care ne reprezintă (jucării, colecții, camera mea, rechizite, vestimentație etc); - exerciții de precizare a utilității lucrurilor/ a persoanelor importante din comunitate (profesor, medic, pompier, polițist, preot, poștaş etc) ▪ Exerciții de observare dirijată a lucrurilor/ființelor (în evoluție) ▪ Povestiri despre lucruri, plante, animale, oameni ▪ Ghicitori privind lucruri, animale și plante ▪ Exerciții de identificare, într-un suport imagistic, a persoanelor aparținând unor culturi diferite ▪ Exerciții de stabilire a asemănărilor și deosebirilor între persoane aparținând unor culturi diferite ▪ Jocuri de rol pe teme privind raporturile între oameni (prietenie-dușmănie; cooperare, răutate etc)
1.3 Dezvoltarea unor atitudini și comportamente pozitive față de mediu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții practice privind protejarea lucrurilor și a mediului ▪ Exerciții practice de protejare a “colțului viu” al clasei/ a animalelor de companie ▪ Jocuri de rol pe teme cu conținut ecologic și moral ▪ Vizionare de software educative/ filme cu conținut ecologic și moral ▪ Studii de caz

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
1.4 Identificarea de reguli și norme de comportament civic în diferite situații	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții practice de comportare civilizată ▪ Exerciții practice de comunicare nonverbală (gesturi cu semnificație socială) și verbală în vederea relaționării pozitive ▪ Exerciții de identificare a regulilor fixate la nivelul clasei/ școlii ▪ Jocuri de rol cu aplicarea regulilor însușite ▪ Vizionare (cu comentare) de filme privind comportamentul elevilor în clasă, școală, societate
1.5 Identificarea și formarea trăsăturilor morale ale persoanei pe baza unei scări valorice	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discuții libere pe marginea unor situații reale ▪ Comentarea pe marginea unui suport imagistic ▪ Exerciții de lectură a unor texte pe teme date, pe baza următoarelor trăsături morale: <ul style="list-style-type: none"> - încrederea și lipsa de încredere; - respectul și lipsa de respect; - curajul, frica și lașitatea; - bunătatea și răutatea; - sinceritatea și minciuna; - cinstea, dragostea pentru adevăr etc <p>Jocul de rol Dramatizări</p>

2.Dezvoltarea unor atitudini și comportamente relaționale pozitive favorabile integrării în grupurile de apartenență

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
2.1 Identificarea grupurilor de apartenență (familie, colectivul clasei, al școlii, grupul de prieteni)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții-joc de evidențiere și învățare a relațiilor sociale și de grup ▪ Exerciții –joc de asociere a diferitelor activități cu grupurile în care se desfășoară acestea ▪ Dialoguri situaționale privind relațiile în cadrul grupurilor/ despre grupuri, cu sau fără suport imagistic ▪ Vizionare de filme privind raporturile din cadrul grupurilor de apartenență
2.2. Întărirea atenției și receptivității față de stările și problemele celor din jur	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de observare dirijată a unor situații reale ▪ Discuții pe marginea unor texte cu suport imagistic sugestiv ▪ Exerciții-joc de simulare a unor situații de viață pe tema conflictelor din cadrul grupurilor de apartenență ▪ Exerciții de terapie de grup ▪ Jocuri de rol bazate pe empatie ▪ Dramatizări pe baza unor povestiri cu conținut moral
2.3 Exersarea unor comportamente adecvate în diferite situații – normale sau de limită	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de simulare a unor situații cu conținut civic ▪ Exerciții de simulare a unor situații limită (incendiu, inundație, cutremur etc) ▪ Jocul de rol cu finalități diferite ▪ Discuții pe marginea unor texte cu suport imagistic sugestiv ▪ Desen proiectiv cu temă civică

3. Cunoașterea și familiarizarea cu evenimentele semnificative din viața comunității

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
3.1 Cunoașterea unor evenimente importante din viața comunității	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de identificare a tipurilor de comunitate locală (sat/oraș/județ/sector) ▪ Exerciții de identificare a tipurilor de comunitate națională (țară-popor-națiune); ▪ Exerciții de identificare a tipurilor de comunitate internațională (națiuni și popoare) ▪ Exerciții de familiarizare cu modalitățile de solidaritate internațională Simularea unor situații cu semnificație afectivă individuală sau colectivă (ziua onomastică, ziua de naștere, Ziua Mamei, Ziua Copilului etc) ▪ Sărbătorirea unor evenimente importante din viața personală și a grupurilor de apartenență ▪ Celebrarea unor evenimente naționale și religioase (Ziua Națională, Paștele, Crăciunul etc) ▪ Conversații tematice despre evenimente sociale de actualitate (votarea, Zilele comunității, Ziua Europei, Ziua persoanelor aflate în dificultate etc.) ▪ Exerciții de asociere a ritualurilor, datinilor, obiceiurilor cu evenimente religioase/ sociale
3.2 Participarea la evenimente sociale semnificative din viața comunității	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții practice de participare la evenimente cotidiene (organizarea timpului, respectarea regimului de viață, activități specifice anotimpurilor) ▪ Exerciții de observare și comentare dirijată a unor filme și diafilme ▪ Joc de rol cu tematică civică („De-a votarea”, „Majoratul” etc) ▪ Sărbătorirea unor evenimente importante din viața personală și a grupurilor de apartenență (evenimente religioase, sociale)
3.3 Respectarea simbolurilor specifice comunității din care face parte	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de identificare a simbolurilor specifice comunității de apartenență (matricolă, uniformă, sigla școlii, simbolurile religioase) ▪ Exerciții de identificare a simbolurilor naționale (steag, stemă, imn, monedă, limbă) ▪ Concursuri de recunoaștere a simbolurilor ▪ Completare de spații/imagini lacunare cu/ despre simbolurile specifice comunității de apartenență și naționale

4. Exersarea și aplicarea, în limita posibilităților, a practicilor democratice din viața socială

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
4.1 Cunoașterea elementelor de bază ale practicilor democratice și ale drepturilor omului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de recunoaștere în imagini a diverse situații de respectare și, respectiv, încălcare a drepturilor copilului/ ale persoanelor cu nevoi speciale/ ale omului ▪ Jocuri de rol pe teme de democrație ▪ Simulare a unor situații de respectare a drepturilor copilului/omului

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
4.2 Cunoașterea elementelor de bază ale practicilor democratice și ale drepturilor omului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de recunoaștere în imagini a situațiilor privind îndatoririle și obligațiile elevului/omului ▪ Discuții despre pace, libertate și democrație; inamicii democrației (violența și intoleranța); ▪ Vizionarea (cu comentare) de filme despre problemele globale ale omenirii (conflicte interstatale, bolile secolului, poluarea, sărăcia, diminuarea resurselor, analfabetismul, drogurile, alcoolul etc)
4.3 Exersarea unor comportamente în sfera drepturilor democratice	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții practice de învățare a regulilor democratice (drepturi egale pentru toți, unitate în diversitate, dreptul la libera exprimare etc.) ▪ Exerciții practice de conduită civilizată în diverse situații ▪ Joc de rol („În troleibuz”, „În parc” etc) ▪ Vizionare (cu comentare) de filme cu caracter civic – moral
4.4 Participarea la viața comunității	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activități de socializare privind satisfacerea nevoii de a fi acceptat de ceilalți, de a fi în siguranță, de a fi împreună cu ceilalți, de a aparține unui grup ▪ Exerciții practice de identificare a responsabilităților de la nivelul clasei (lideri formali și informali), unității școlare (director, profesori diriginți etc) ▪ Exerciții de identificare – relaționare cu persoanele importante din comunitate (profesor, medic, pompier, polițist, preot, poștaş etc) ▪ Exerciții de identificare – relaționare cu persoanele importante de la nivel autorității locale, naționale (directorul școlii, primarul, Guvernul și Președinția)

B. CONȚINUTURI ALE ÎNVĂȚĂRII

1. *Persoana*

- Identitatea ființei umane
- Eu, tu și ceilalți– familia, colegii, vecinii
- Diferențele dintre oameni

2. *Raporturile noastre cu lucrurile și ființele*

- Universul lucrurilor
  - lucrurile ca și proprietate privată;
  - utilitatea lucrurilor;
  - lucrurile care ne reprezintă;
- Universul plantelor și animalelor
  - protejarea mediului;

3. *Persoane cu nevoi speciale*

4. *Trăsăturile morale ale persoanei și buna conviețuire*

5. *Reguli și norme de conduită civică*

6. *Grupurile de apartenență*

- familia;
- grupul de joacă;
- grupul de învățare;
- grupul religios;

7. Comportamentul în situații – limită

8. Modalități de rezolvare a conflictelor din cadrul grupurilor de apartenență

9. Evenimente importante din viața comunității

- evenimente individuale și colective;
- evenimente naționale/ internaționale și religioase

10. Comunitatea

- Comunitatea locală: sat/oraș/județ/sector
- Comunitatea națională
- Țara, poporul, limba
- Simboluri ale statului roman
- Instituțiile statului
- Comunitatea internațională

11. Democrația și drepturile omului

12. Problemele actuale ale omenirii

Bibliografie:

1. Curriculum pentru copii cu dizabilități severe și profunde – Reprezentanța UNICEF și Asociația RENINCO România
2. Curriculum național – M.Ed.C, Consiliul Național pentru Curriculum
3. Îndrumător pentru utilizarea manualelor de educație civică – Marcela Peneș, Vasile Molan
4. Manual de educație civică – Ed. Aramis
5. Manual de educație civică – Ed. Humanitas
6. Caiet de educație moral-civică - Caietele didactice Coresi
7. “Dezvoltarea practicilor incluzive în școli. Ghid managerial”, UNICEF, M.Ed.C, 1999
8. “Elevi cu dizabilități în școlile obișnuite. Școli deschise tuturor”, UNESCO, UNICEF & RENINCO,1999
9. “Integrarea în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale”, UNICEF,,1996
10. “Să-i cuprindem pe toți cei care învață. Învățământ de experiență , Mel Ainscow, Universitatea Manchester, 1998
11. "Învățământul integrat și/sau incluziv", Traian Vrăsmaș, Ed. Aramis , 2001
12. “În căutarea unui curriculum. Note privind educația copiilor cu handicap sever”, Colectivul Școlii Rectory Paddock-Anglia , traducere Unicef-RENINCO,2001
13. “Curriculum evaluation for lifelong education”, R. Skager, R.H. Dave, K.G. Robinson, Pergamon Press,1977

Grupul de lucru pentru elaborarea programei școlare:

Coordonator:

Consilier CNCEIP, Adina Valeria Marinache

AUTORI:

Prof. Floare Manolescu – Școala Specială nr.10, București
Prof. Mihaela Bazarciuc – Școala Specială nr.10, București
Prof. Maria Georgescu – Școala Specială nr.10, București
Prof. Marian Casapu – Școala Specială nr.6, București
Prof. Matiana Ene – Școala Specială nr.10, București
Prof. Paula Grigoroiu – Școala Specială nr.10, București